

שיחת

הגאון רבי יעקב אנגלנדר שליט"א

מראשי ישיבת חברון החדשה

יום חתונתו

למה"ד לעשיר שהיה לו אוצר מלא יין ונכנס לבדקו ומצאו כולו חומץ בא לצאת מתוך האוצר ומצא חבית א' יין טוב אמר חבית זו עומדת עלי כמלא אוצר כך ברא הקדוש ברוך הוא שבעים אומות מכולם לא מצא הנייה אלא בישראל שנאמר הביאני אל בית היין ומנין שיין עולה ע', י' עשרה י' עשרה נ' חמשים הרי שבעים ומכולם ודגלו עלי אהבה רבי יהודה אומר הביאני אל בית היין למרתף הגדול של יין זה סיני ולמדני משה תורה שהיא נדרשת מ"ט פנים ודגל"ו עלי אהבה', ויש לבאר מהו ענין זה שיהיו ניכרין על ידי הדגלים, ועוד יש לבאר למה דווקא מפסוק זה של ודגלו נדרש ענין מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור.

ד. ובתרגום יונתן על הפסוק 'הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה': 'אמרת כנישתא דישאל אעיל יתי ה' לבית מתיבתא מדרשא דישאל דסיני למילף אוריתא מפום משה ספרא רבא וטיקס פקדו קבילית עלי בחבתא ואמרת כל דפקיד ה' אעביד ואשמע', ויש לבאר מה ענין הדגלים לאמירת נעשה ונשמע.

ה. ולבאר הדברים נקדים בביאור ענין נעשה ונשמע. דהנה בשבת פח. 'דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום. שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו - כדאמרן, בחורב פרקו - דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'. אמר רבי יוחנן: וכולן זכה משה ונטלן, דסמך ליה ומשה יקח את האהל. אמר ריש לקיש: עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר ופדויו ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם - שמחה שמעולם על ראשם'. ויש לבאר מהו ענין זה של כתרים שנתנו להם ודווקא על ידי מלאכי השרת.

ועוד יש לבאר מה הפירוש שזכה משה ונטלן ומאי נפ"מ מזה לדידן, ובקדמונים כתבו בזה שגם היום מי שעוסק בתורת משה הרי הוא זוכה בכתרים אלו [ראה במגילת המאור למהר"י אבוהב שכתב: 'אבל זכה ונטלן ברשותו להחזירן לכל מי שילמוד ממנו בחייו ומתורתו אחר פטירתו'], וסמך לזה נראה דהרי הלימוד הוא מהפסוק ומשה יקח את האהל יעו"ש ברש"י ב' פירושים, ושם בפסוק כתיב והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד הרי שמי שבא ללמוד ממשה נכנס אל האהל ודו"ק.

ונראה שזהו שורש דברי הרמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"ג שכתב 'כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול', והיינו שיש לכל א' מישראל את האפשרות לחזור ולזכות בכתר. ויש לבאר מהו תוכן הענין.

א מנהג ישראל לקרות פרשת במדבר קודם שבועות, והר"ן במגילה [על הרי"ף דף יא.] כתב על זה: 'והאידנא חיישינן שפי שלא לסמוך קללות לעצרת ולר"ה ומשאו חד סדרא ביני ביני ומתנחי בה סימנא מנה ועצור קום ותקע כלומר קורין במדבר סיני שבה מנין ישראל קודם עצרת ואתם נצבים קודם ר"ה', ומסימן זה נראה להדיא שיש שיכות בעצם בין המנין שבפרשה לחג השבועות, ויש לבאר הענין.

ב. והנה מצינו בפרשה שהאריכה תורה בתיאור ענין הדגלים ויש לבאר מהו ענינם ומעלתם. [[וכן יש לבאר סמיכות ענין הדגלים מיד אחר המנין].

ובדברי חז"ל מצינו שהפליגו מאד בענין הדגלים שאמרו במדרש [במדב"ר פרשה ב']: בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר דגול מרבבה כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן לכך נאמר הביאני אל בית היין זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ביין ושתו ביין מסכתי הוי אל בית היין זה סיני ודגלו עלי אהבה אמרו אילולי הוא מגדיל עלי אהבה וכן הוא אומר נרננה בישועתך וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא מה נתאוויתם לעשות דגלים חייכם שאני ממלא משאלותיכם ימלא ה' כל משאלותיך מיד הודיע הקדוש ברוך הוא אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו'. ויש לעיין מהו הענין הגדול בזה שכל כך נתאוו לו, ועוד יש לבאר למה נתגלה ענין הדגלים דווקא במעמד הר סיני.

ועוד שם במדרש: 'איש על דגלו באותות הה"ד מי זאת הנשקפה וגו' קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ותמהין ואומרים מי זאת הנשקפה וגו' אומרים להם האומות שובי שובי השולמית הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין, שובי שובי ונחזה בך ואין נחזה אלא שררה שכן אמר יתרו למשה ואתה תחזה וגו' שובי שובי ונחזה בך וישראל אומר מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנים שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלהים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן דגל מחנה דן דגל מחנה אפרים יכולים אתם לעשות לנו כך', וגם זה צ"ב למה דווקא הדגלים הם הגדולה שאין לאומות העולם דבר המשתווה לה.

ג. עוד שם בחז"ל: 'חיבה גדולה חבבן הקדוש ברוך הוא שעשאה דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרין ומנין שהוא אהבה לישראל שכן שלמה אומר הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה אמר ר' אבהו מה ת"ל הביאני אל בית היין וגו'

ו. והנה בבית הלוי פרשת משפטים עמד בדברי הגמ' שם: 'ויש להבין אומרו בשעה 'שהקדימו', ולא אמר בשעה 'שאמרו' ישראל נעשה ונשמע, ומוכח דרך ע"י ההקדמה זכו להני שני כתרים, ויש להבין היאך תלוי בהקדמה, והנראה לי כו' דהנה איתא בזה"ק 'נעשה' בעובדין טבין 'ונשמע' בפתגמין דאורייתא, הרי דנעשה הוי קבלה על קיום המצות ונשמע הוי קבלת לימוד התורה"ק. והנה ידוע דלימוד התורה הוא משני פנים, אחד כדי לידע היאך ומה לעשות, ואם לא ילמוד היאך יקיים, ולא עם הארץ חסיד, וגם הנשים שאינם מחויבות בלימוד התורה מ"מ מחויבות ללמוד במצות הנוהגות בהן, אמנם באנשים יש עוד מעלה אחת על הנשים, דנשים בלימודם אינם מקיימות שום מ"ע, רק הוי מבוא לקיום המצות, ונמצא דהלימוד אצלם הוי מבוא להתכלית - שהוא קיום המצות, ולא הוי תכלית בעצמו, אבל באנשים הוי הלימוד גם מ"ע לעצמו, וכמו הנחת תפילין וכדומה. ונמצא הו' ב' בחינות, מבוא להמצות, וגם תכלית בפני עצמו וכו', והנה אם היו אומרים ישראל 'נשמע ונעשה', לא היה במשמעות קבלתם רק עול מצות, אלא שמוכרחין ללמוד קודם כדי שידעו היאך לעשות, והיה נשמע מבוא לנעשה, ונעשה הוי התכלית, והיה רק קבלה אחת. ומשום הכי אמרו נעשה, ומובן מאליו שמוכרחין ללמוד מקודם, ואח"כ אמרו נשמע, ונמצא דהוי נשמע תכלית מצד עצמו ג"כ, דגם שלא יצטרכו ללמוד משום עשיה ג"כ ילמדו מצד עצמה, ונמצא על ידי ההקדמה נעשה ב' קבלות של ב' תכליתים, עול מצות ועול תורה. וזהו שאמרו בשעה 'שהקדימו' - והו' ב' קבלות עול מצות ועול תורה, ירדו ס' ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע, דע"י ההקדמה זכו לב' כתרים'. והיינו שהקדמת הנעשה לנשמע מבררת שהנשמע שהוא לימוד התורה אינו כה"ת לעשיה אלא הוי תכלית לעצמו.

ויש לעיין בזה דלפ"ר אין כאן אלא הוכחה צדדית, ואינו ענין לעצם ההקדמה של נעשה לנשמע ובפשוטו נראה מדברי הגמ' דעצם מעלת ההקדמה היא המזכה אותם בב' הכתרים.

ז. והנה בגמ' שם בהמשך מבואר שאמירת נעשה ונשמע יש בה רז שמלאכי השרת משתמשים בו ויש לעיין מה ענין זה למלאכי השרת דלכא"ל אין כאן אלא הסכמה לקיים את התורה גם בלא לדעת מה כתוב בה.

אמנם מזה יש ללמוד שיש כאן דרגה ומעלה חדשה בעצמם של ישראל, ויסוד הדברים מבואר בפחד יצחק שבועות [מאמר ד' אות ז'], שאצל המלאכים אין השמיעה סיבת הקיום של רצון ה' אצלם כי כל עצם מציאותם של מלאכי השרת אינו אלא קיום רצון קונם ושמם מורה על מהותם, מלאך פירושו שליח, [וביאר שם שמה"ט אין מלאך אחד עושה ב' שליחויות מפני ששליחותו זו מציאותו וא"א לבריה אחת שתהיה יותר מבעל מציאות אחת, וזהו גם מה שמבואר בגמ' שיש מלאכים האומרים שירה רק פעם אחת וגוועים, אף שלא נקנסה מיתה על המלאכים] אלא שאין להם קיום מלבד שליחותם וברגע ששליחותם נגמרת הרי"ז הפסק מציאותם], וזה נתחדש בשעת מתן תורה מכח הנעשה ונשמע שגם כנסת ישראל עצם קיומה וסוד מציאותה אינה אלא עשיית רצון קונה עכ"ד, והיינו שבאמירת נעשה ונשמע קבעו ישראל בעצם מציאותם את הביטול הגמור לרצון ה'.

וזהו הרו המבואר כאן היינו התפיסה הפנימית בעבודת ה' שאין סוף ענינה רק קיום המצוות בפועל אלא קביעת מציאות האדם באופן של התבטלות לרצון ה'.

ויש לצרף לכאן את לשונו של רבינו יונה [בשער שני] שכתב: 'ומי שחננו השם יתברך דעה ישיב אל לבו, כי השם יתברך שלחו בעולם הזה לשמור משמרתו ותורתו ותוקותיו ומצותיו,

ולא יפקח עיניו זולתי לעשות שליחותו, ולקץ הימים אם עשה שליחותו באמונה, ישוב ובא ברנה, ושמחת עולם על ראשו, כעבד אשר שלחו המלך לעבר הים, שאין עיניו ולבו זולתי על דבר שליחותו עד שובו אל אדוניו. וכן אמר שלמה עליו השלום 'להיות בה' מבטחך וגו' - להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך'. ובשעת מתן תורה נקבעה הכרה זו בעצם מציאותם של ישראל.

ח. ונראה להוסיף עוד עומק בזה,

דהנה מבואר בחז"ל בכמה וכמה מקומות שמעמד הר סיני הוא בחינת הקידושין של כנסת ישראל עם הקב"ה, וכלשון הפסוק בשיר השירים המדבר על יציאת מצרים: 'ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך', ומתן תורה נקרא 'יום חתונתו', [וראה במהרש"א כתובות ז: בביאור נוסח הברכה מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין: 'שיש לפרש דמסיים בה הכי עפ"י מ"ש בכמה דוכתין דמיון ישראל לפני הקב"ה כאשה לבעלה וז"ש דהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמא זו בקידושין שהיא נתינת התורה כמו"ש אל תקרי מורשה אלא מאורסה ובחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמנו וכמו שדרשו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו הוא יום שנתחנך המשכן'].

והנה כתב הר"ן בנדרים ל. בגדר הקידושין שמכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשווא נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו, והביאור בזה נראה דכיון שע"י הקידושין נעשין הבעל והאשה למציאות אחת הרי לא שייך זה אם כל אחד נשאר במציאותו ולכן על האשה לבטל עצמה לגמרי אצל הבעל ואז יכול לקחתה ולעשותה למציאות אחת עמו.

ויותר נראה לבאר בזה דהנה ענין קידושין אינו כשאר קנינים אלא תחילתו הוא במה שמפריש ואוסר את האשה וכמו שאמרו בקידושין דלשון קידושין הוא דאסר לה אכו"ע כהקדש, ובהקדש נראה ברור שאין תחילתו בהקנאה לגבוה דהא מפרשת נדרים הוא ומועיל אפי' במופלא הסמוך לאיש ושייך להשאל עליו אלא יסודו הוא במה שמפרישו מהעולם לצורך גבוה וכתוצאה מכך נעשה של הקדש, וכן בקידושין על ידי שמפרישה מהעולם ומיחדה לו נעשית לאשתו, וכיון שכן הרי בלא שמפקרת עצמה לבעל ותולה עצמה ברצונו ודעתו לא שייך שיקבע בה הבעל את היחוד וההפרשה של הקידושין.

ועכשיו נראה שכך ממש הוא המהלך בקשר הנישואין עם הקב"ה שרק על ידי הביטול הגמור לרצונו של הקב"ה [בבחינת מפקרת דעתה ורצונה] וקביעת עצמנו במציאות זו [וכנ"ל בענין הדמיון למלאכי השרת] הרי והקב"ה מקדיש אותנו לו וכלשון הפסוק 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', 'אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם', ועי"ז אנו מתאחדים עם הקב"ה.

ט. וזהו ביאור ענין הקדמת נעשה לנשמע, כי הרי עיקר החיבור עם הקב"ה הוא על ידי העסק בתורה, כיון שקוב"ה אוריתא וישראל חד הן כלומר שעל ידי אוריתא ישראל מתאחדים לקב"ה, וכמו שכתב בנפש החיים [שער ד' פרק ו']: 'ויכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה. היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה. ובה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול. כי הוא ית' ורצונו חד כמ"ש בזוהר'. [וכן כתב שם בעוד הרבה מקומות], ורק בהקדמת נעשה לנשמע שיש בה ביטול גמור לקב"ה שייך להתאחד עם הקב"ה בעסק התורה.

וזהו עומק דברי בית הלוי שהקדמת הנעשה יש בה מעלה גם בנשמע ואין כאן רק הוכחה צדדית אלא באמת הקדמת הנעשה היא המביאה את הנשמע היינו את עסק התורה באופן זה של חיבור לקב"ה.

ויש להוסיף עוד בזה שהרי כל אחד ואחד מישראל יש לו את חלקו המיוחד בתורה כמו שהאריכו הקדמונים, ונראה ברור שהדרך

וההקדמה לענין הדגלים הוא מנין בני ישראל המורה על חשיבות כל אחד ואחד בפ"ע והיינו מכח מה שיש לכל אחד את חלקו בתורה ומצטרפין כולן יחד לכלל אחד של תורה. ולכן נקראת פרשה זו קודם חג השבועות – 'מנה ועצור', היינו שהכנה לחג השבועות היא ההכרה בחשיבותו ותפקידו של כל יחיד ויכולתו לזכות בכתר התורה.

יב. והנה ברמב"ם שם האריך בביאור הענין איך זוכים לכתר התורה וכתב [הל"ו והל"ז]: **'מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, וכו' שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה'.** הרי שכתרה של תורה זוכים בו דווקא על ידי נתינת כל הלב לתורה בלבד בלא שום ענינים אחרים, והיינו משום שהזכיה בכתרה של תורה היא דווקא על ידי ביטול והפקרת עצמו ודעתו לתורה. [ודו"ק בדברי הגמ' בשבת במעשה דצדוקי שמבואר שאותו המהלך של נעשה ונשמע יש לו קיום גם בצורת לימוד התורה באופן של טירדא בשמעתתא עד כדי ביטול מציאותו הגשמית והן הן דברי הרמב"ם כאן].

יג. וברור לפי"ז שבימים אלו של ההכנה לקבלת התורה העבודה היא להשתדל לזכות לכה"פ לאיזו שהיא דרגה בכתרה של תורה שהיא עיקרה של מתן תורה, וזהו שנתקבל בשיבות בשלשת ימי הגבלה ובחג השבועות להתמסר במיוחד ללימוד התורה באופן של עזיבת כל הענינים האחרים והמכוון בזה הוא הרצון להשתייך לכתרה של תורה.

וכן מה שקבלנו מרבתינו ששבועות הוא יום הדין על תורה נראה שהוא עיקר נידון על כל אחד ואחד עד כמה הוא ראוי לזכות בכתרה של תורה.

ויחד עם זה חג השבועות [והימים שלפניו] הוא גם זמן לתפילה מעומק הלב לזכות בדין להצלחה בתורה ובפרט בתפילת אהבה רבה שענינה הוא הבקשה להצליח בתורה ובהבנתה כראוי. [וידוע מה שאמר הנצי"ב שביום שאינו מוריד דמעות בברכת אהבה רבה אינו מצליח לחדש כראוי בתורה].

יד. וברמב"ם שם בהלי"ג כתב עוד: **'אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה'.** ובביאור הדברים נראה שענין עסק התורה בלילה יסודו הוא בתפיסת החיים שבתורה כמו שאומרים בתפילה **'כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה'**, והביאור בזה הוא דהנה היום הוא זמן העבודה והלילה הוא זמן המנוחה וכמבואר בפסוק **'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב'**, וכשמקדישים גם את זמן המנוחה לעסק התורה אות היא שהתורה אינה נתפסת כמעלה בעלמא אלא היא עצם החיים ולכן אין לה גבולות של זמן. [ועי' פחד יצחק שבועות מאמר ל"ו]. וזהו הדרך לזכות בכתר התורה וכמבואר.

ויתכן שזהו יסוד למנהגם של ישראל להיות נעורין בליל שבועות ולעסוק בתורה בבחינת לא לאבד הלילה בשינה שהיא המביאה לידי כתר התורה שהוא ענינו של יום וכמבואר. ויהי רצון שנזכה לקבל את התורה כראוי מתוך ההכנה הראויה, ולזכות לכתרה של תורה.

לזכות בחלקו הוא רק על ידי שיבטל דעתו ורצונו מפני דעת ורצון התורה, כי אז הוא מתחבר לתורה באמת ויכול לחדש בה ולגלות את חלקו בתורה אבל אם הוא עומד בדעתו ורצונו העצמיים הרי אין הוא מגלה את חלקו בתורה אלא את עצמו, ולכן הקדמת הנעשה שיש בה ביטול דעתו העצמית היא המביאה את הנשמע באופן השלם היינו שיוכל לגלות את חלקו המיוחד בתורה.

י. ומתוך כך נבא לביאור ענין הכתרים, דהנה הכתר מורה על מעלת ראשו של האדם שהדעת שבו יש לה מעלה יתירה, וכגון מלך שהכתר מורה על כך שדעתו היא הקובעת לכל העם שתחתיו, וכן בשאר הכתרים לעולם הוראת הכתר היא על מעלת הראש והדעת, והנה למה שלמדנו הרי עם ישראל באמרם נעשה ונשמע, פעלו ב' דברים האחד הוא ביטול דעתם לדעת הקב"ה, והשני הוא מה שהם מתחברים לקב"ה על ידי התורה ויכולים בדעתם לחדש ולגלות חלקם בתורה, ולכן קבלו ב' כתרים משום ב' המעלות שנתחדשו בראשם, מה שדעתם בטלה לקב"ה, ומה שיכולים בדעתם לגלות חלקם בתורה וכמו שנתבאר.

ונתנו כתרים אלו דווקא על ידי מלאכי השרת כיון שבחינות אלו הם מה שנתדמו ישראל למלאכי השרת שכל מציאותם בטלה לשליחותם [וכמבואר בגמ' שהוא רז שמלאכי השרת משתמשים בו וכו"ל], וזהו ענין הכתרים כמבואר.

וזהו מה שכתר תורה מונח בקרן זוית וכל אחד יכול לזכות בו היינו שמי שמבטל עצמו ודעתו לתורה הרי הוא מתאחד עם התורה ואז יכול לחדש ולגלות חלקו בתורה שהוא ענין הכתר וכמבואר.

ויסוד הדברים מצינו בדברי השל"ה הק' במסכת שבועות פרק נר מצוה שכתב: **'ויכול אדם לחדש פלאי פלאות בכל הלכה והלכה, מכח קושיות ותירוצים ולפלפל עליהם, ולמצוא דרכים איזו דרך הפשט האמת, הן בתלמוד הן ברש"י ותוספות. וכמו שמפלפלים התוספות עם רש"י, כן נוכל להוסיף בפלפול לעיין ולתריך הקושיות שהתוספות מקשים על רש"י, וכן שאר קושיות שהתוספות מקשים בסוגיא דשמעתתא. התורה ניתנה לכל ישראל, כי כתר תורה מונח לכל, ואל יחשוב מה אני ומי אני הוא לעיין ולילך בגדולות ובנפלאות. כי הלומד לשם שמים ומייגע את עצמו בהלימוד, אז יגעתי ומצאתי תאמין'**, והן הן הדברים.

יא. ונראה שענין זה ממש הוא גם ענין הדגלים היינו שהדגל הוא הביטוי לכך שישנה מטרה שהולכים אחריה במסירות גמורה, והדגל מונף מעל הראש להורות שכל החשבונות והסברות העצמיים נדחים מפני המטרה שעליה מורה הדגל. **'ובשם אלקינו נדגול'** היינו ההליכה אחר הקב"ה לגמרי בביטול הדעת והרצון העצמיים.

וזהו שמלאכי השרת היו עשויים דגלים דגלים היינו שכל מלאך יש לו את המטרה והשליחות שלו וכל מציאותו היא רק זו בלא שום דעת עצמית, ולכך נתאוו ישראל לזכות לדרגה זו של ביטול העצמיות אל המטרה של גילוי כבודו יתברך בעולם, ומכח שנתאוו לכך זכו לזה והביטוי בפועל לזה הוא הדגלים של השבטים. וזהו שהתרגום מפרש על ודגלו עלי אהבה שאמרו נעשה ונשמע שכן זהו ענין הדגלים וכמבואר.

והנה לכל דגל ודגל היה גוון וצבע בפ"ע כמבואר בחז"ל, והיינו כמבואר שדווקא מתוך הביטול הגמור של הדעת מפני רצון הקב"ה הרי כל אחד יש לו את חלקו המיוחד בתורה.

ולכן דרשו חז"ל 'ודגלו' גימ' מ"ט על שם מ"ט פנים שהתורה נדרשת היינו ריבוי הגוונים שיש בתורה שכל אחד יכול לחדש בה את חלקו, וכל זה הוא כתוצאה מענין הדגלים וכמבואר. [ונמצא שנתינת הדגלים לעם ישראל היא הנותנת את הכח לאמירת נעשה ונשמע שמכחה זכו לכתרים וגם אחר שנלקחו הכתרים הרי נתינת הדגלים לא נתבטלה ויכול כל יחיד ויחיד לזכות בעצמו למעלת כתר התורה וכו"ל].